

SOL
PARTİ

**Salgın
Günlerinde
Emek:
Ne Oluyor?
Ne Yapmalı?
Raporu**

Salgın Günlerinde Emek: Ne Oluyor? Ne Yapmalı? Raporu

Temmuz 2020

Sol Parti

Bu rapor Gamze Yücesan-Özdemir ve Serkan Öngel tarafından Aziz Çelik, Aziz Konukman, Bülent Bulduk, Hayri Kozanoğlu, İlknur Başer, İsmail Hakkı Tombul ve Zafer Aydın'ın katkılarıyla hazırlanmıştır.

GİRİŞ

I. ÇALIŞMA YAŞAMINA YÖNELİK POLİTİKA ÖNERİLERİ

1. Çalışma Hayatının Düzenlenmesi: Esneklik ve Uzaktan Çalışma
2. Üretimin Yeniden Örgütlenmesi, Emek Denetim Mekanizmaları
3. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği
4. Tarımda Çalışma

II. SOSYAL POLİTİKALARA YÖNELİK ÖNERİLER

5. İş Kaybı ve İşsizlik
6. Kıdem Tazminatı
7. Gelir Kaybı, Yoksulluk, Gelir Dağılımı
8. Sağlık Sistemi
9. Bütçe ve Vergi
10. Emeğin Yeniden Üretimi ve Ev içi Emek

III. EMEK MÜCADELESİNİ YÜKSELTMEYE YÖNELİK POLİTİKA ÖNERİLERİ

11. Örgütlülük ve Emeğin Temsiliyeti

GİRİŞ

Salgınla birlikte emeğin içinde bulunduğu iş ve yaşam koşulları apaçık hale geldi. Salgın günlerinde “**Ne Oluyor?**” sorusu kadar, “**Ne Yapmalı?**” sorusu da çok değerlidir.

Küresel ölçekte kapitalizm bir kriz içindedir. Bu kriz sadece ekonomik büyüme oranlarındaki düşüşle birlikte değerlendirilemez. Ekonomik büyümeyi merkezine alan, kar hırsı ile toplumsal hayatı şekillendirmeye çalışan, kontrolsüz bir kentleşmeyi kışkırtan, insanları yüksek borçluluk ve güvencesiz işlerin girdabına terk eden, ekosistemi geri dönüşü olmayacak bir biçimde tahrip eden, kırsal alanı küresel şirketlerin insafına bırakan, başta eğitim ve sağlık olmak üzere kamu hizmetlerini piyasa terk eden bu sistem, ekolojik bir yıkımı, gıda krizini tetiklemekte, tek geçim kaynağı emeği olan milyonları sadece açlıkla değil aynı zamanda borçlulukla terbiye etmeye çalışmaktadır.

Covid-19 küresel salgını, zaten meşruiyet sorunu yaşayan sistemin krizini derinleştirmiştir. Küresel salgınla birlikte başta sağlık sistemi olmak üzere tüm kamu hizmetlerinin niteliği tartışılmakta, geniş halk kesimlerinin yönetim süreçlerinden dışlanmasıyla birlikte liderlerin meşruiyeti sorgulanmakta, eşitsizlikler daha belirgin bir biçimde gözler önüne serilmektedir.

Kapitalizmin krizi, sistemin taşıyıcı aktörleri tarafından da genel bir kabul görmekte, daha insancıl bir kapitalizm tartışmaları yapılmaktadır.

Ancak şu açıktır ki, kapitalizmin doğası her sıkıştığı anda, özgürlükleri baskı altına almak ve hatta savaşlardan beslenme

konusunda mahirdir. Kapitalizm toplumsal yaşamı tüketim temelinde şekillendirirken, insanı, doğayı tahrip etmekten, halk sağlığını hiçe saymaktan kaçınmamaktadır.

Kapitalizm ancak ve ancak güçlü bir muhalefet açığa çıktığında, geniş emekçi kesimlerin aşağıdan müdahalesiyle sosyal politika araçlarına daha etkin bir biçimde başvurma ihtiyacı duymaktadır.

Türkiye bu anlamda sermaye egemenliğinin, başkanlık sistemi etrafında güçlü bir biçimde inşa edildiği bir ülke konumundadır. Bir yandan küresel sermayenin beklentilerine cevap üretecek aktif iktisat politikalar hayata geçirilirken, diğer yandan kamu kaynakları, doğal kaynaklar, yandaş sermaye tarafından yağmalanmaktadır.

Covid-19 küresel salgını, Türkiye açısından iktidarın dış politikada maceracı ve yayılmacı hevesleriyle içeride baskıcı tutumunun yarattığı gerilimlerin, başkanlık sisteminin yarattığı kurumsal çürümenin eşlik ettiği ekonomik ve siyasal bir krizin yaşandığı bir döneme denk geldi.

Salgını üretimin Asya'dan Türkiye'ye yatırımların kayması açısından elverişli bir ortam olarak gören siyasal iktidar, uluslararası sermayeyi cezbetmek ve aynı zamanda Covid-19 sürecinde ciddi üretim kaybı yaşayan, yerli tedarikçi firmaları ayakta tutmak amacıyla, emek düşmanı politikalarını bir bir hayata geçirdi. Bu süreci de emeğin denetim altına alınması, güvencesizliğin yaygınlaşması için bir fırsat olarak görmektedir.

Halk sağlığını hiçe sayarak üretime devam etme çabası, sokağa çıkmağa yasağında ihracatçı firmaların istisna

kapsamına alınması, bacaların, işçilerin tüm kaygılarına rağmen tütmesi bu durumun bir sonucudur.

Bu süreçte sermayenin uzun süredir hayalini kurduğu uzaktan çalışma pratikleri işçi hakları göz ardı edilerek kontrolsüz bir biçimde gerçekleşmektedir. Bu durum elbette ki teknolojik gelişmeye koşut olarak değerlendirilmesi gereken bir konudur. Ancak evin işyerine dönüşmesi, evden çalışma gibi tarihsel geçmişi güçlü bir pratiğin biçim değiştirerek yenilendiğini söylemek mümkündür.

Deneme süresi, ücretsiz izin, telafi çalışması, 50 yaş üstü ve 25 yaş altı çalışanların belirli süreli iş sözleşmesiyle çalıştırılması gibi işverenlerin işçiler üzerindeki keyfi davranışlarını kolaylaştıran uygulamalar, kıdem tazminatı ve sosyal sigortaların kısmi özelleştirilmesi anlamına gelen tamamlayıcı emeklilik sigortası, işçilerin bulaşıcı hastalık riskine karşı korumasız bırakılması, işsizlik fonunun işverenlerin beklentileri çerçevesinde kullanılırken milyonların açlığa ve yoksulluğa terk edilmesi, işçilerin teknoloji olanaklarını da kullanarak disiplin altına almaya yönelik girişimler bu dönemin emeğe yönelik kapsamlı saldırısının unsurlarıdır.

Dolayısıyla,

Uzun çalışma saatlerine, sağlık tedbirleri alınmamış işyerlerine karşı “Yaşamak için Daha Çok Zaman”

Güvencesiz, kayıt dışı ve düşük ücretlerle çalışmaya karşı “İnsan Onuruna Yaraşır İş ve Ücret”

İşsizliğe karşı “Herkesin Çalışması için Herkesin Daha Az Çalışması”

Gelir dağılımındaki adaletsizliğe karşı “Sadaka Değil Yurttaş Hakları”

Sağlık ve sosyal güvenlikteki kayıplara karşı “Herkes Sağık ve Güvenceli Gelecek”

Örgütsüzlüğe ve emeğin sözünün duyulmamasına karşı “Herkes Sendika Hakkı” “Emeğe Söz Hakkı” demeliyiz,

I. ÇALIŞMA YAŞAMINA YÖNELİK POLİTİKA ÖNERİLERİ

1. Çalışma Hayatının Düzenlenmesi: Uzaktan Çalışma ve Esneklik

Salgın koşullarında evde çalışma pratiklerinin arttığına tanık oluyoruz. Bu pratikler yeni değil kuşkusuz. Lakin salgın koşullarında hizmet sektöründe ortaya çıkan evde çalışma ne sermayenin ne de emek cephesinin daha önce bilmediği yeni bir duruma işaret ediyor: Zaman ve mekanın birlikte örgütlendiği çalışmanın, daha çok kullandığımız biçimiyle “mesai”nin eve taşınması. İşte bu süreç hem sermaye hem de emek cephesi için yeni bir durumdur.

Evin çalışma mekanı olması son dönemde sıkça tartışılan bir deneyimdi ve bu deneyimin iki boyutuyla karşı karşıyaydık. İlki ev-eksenli çalışma. Daha çok mavi yakalı pratiklere ve parça başı üretim yapmaya işaret ediyordu. Tekstil, oyuncak ve elektronik sektörü için üretim yapılması gibi. İkincisiyse, evden çalışma ya da home office. Bu ise beyaz yakalıların pratiklerini kapsıyordu. Bilgi ve iletişim teknolojileri eliyle beyaz yakalıların hizmet üretimini içeriyordu.

Salgın koşullarıysa hizmet sektöründe daha önce mesai şeklinde örgütlenen çalışmayı parçalayarak evlere dağıtıyor. Diğer bir deyişle, hizmet sektöründe işverenin sağladığı mekanda ve belirlediği saatte örgütlenen çalışmayı evlere taşıyor.

Uzaktan çalışma, evden çalışma hem sermaye hem emekçiler açısından riskler ve olanaklar barındırıyor. Sermaye için artı-değeri arttırma amaçlı kullandıkları bir çalışma pratiği merkezileşmiş ve farklı emekçi kesimlerine yayılmış durumdadır. Sermaye bu durumu hem üretim maliyetlerini düşürmek için hem de mevcut ekonomik koşullarda ihtiyacı olan istihdamı daraltmak için kullanıyor. Ancak bu duruma hazırlıksız yakalanmış, bu koşullarda üretimi tam olarak kendi isteği doğrultusunda örgütlemesini sağlayacak araçları henüz hayata geçirememiş durumdadır.

Bu yeni pratik sermaye için öğle yemeği, ısıtma, çay-kahve molaları, elektrik, güvenlik, servis gibi maliyetlerin sıfırlanması nedeniyle emek maliyetlerinde azalma sağlıyor. Bu yeni pratiğin sermayeye sağladığı bir diğer önemli olanak, mutlak artı-değeri artırma fırsatının doğmuş olmasıdır. Sermaye bu yeni pratikle birlikte evlere yönlendirdiği mesai altında çalıştırdığı hizmet sektörü çalışanlarını fazla mesai ödemedi çok uzun saatler çalıştırma eğilimine girmiştir.

Bu yeni pratik mutlak artı-değerin yanı sıra görece artı-değeri artırma fırsatı da yaratıyor. Ancak bu süreç beraberinde önemli bir risk getirmiş oluyor. Görece artı-değerin artırılması emeğin verimliliği ve üretkenliğinin artırılması anlamına geliyor. Bunun en kritik yoluysa denetimdir. Evde mesai koşullarında çalışanlar denetlenmelidir. Şimdilik sermayenin en önemli krizinin burada olduğunu söylemek yanlış

olmayacaktır. Bu denetim sağlanamadığında görece artı-değeri üretme endişesi ve riski doğmuş olacaktır. Daha önce bazı beyaz yakalıları ve bazı işleri denetleme deneyimleri vardı: Proje bazlı çalışma ya da belli miktarda çıktının belli sürede bitirilmesi gibi. Ama belirttiğimiz gibi evde mesai koşullarının denetlenmesi soru işaretleri içeriyor.

Sermaye için denetim işlevini üstlenen ara elemanlar yoktur. Kurum kültürünün rıza üreten ideolojik düzenlemeleri de yoktur. Denetimi zayıflatan süreçlerdir bunlar. Uzak mesafede çalışana denetleyebilmenin belki de tek yolu teknolojik imkanlardır. Sermaye, teknolojik denetiminin yeni biçimlerine ihtiyaç duymaktadır. Bu anlamda, son dönem işverenlerin çalışanların çalıştıkları sürece kamerayı açmasını ya da belli saatlerde çalışırken fotoğrafını paylaşmasını istediklerine tanık oluyoruz. Diğer taraftan, rıza üreten kurumsal mekanizmaların yokluğunda, tehdit ve korkutmaya dayalı teknikler aracılığıyla rızanın negatif bir yönden üretilmeye çalışıldığını da görebiliriz: verimliliğin düştüğü görülürse evde çalışmanın iptal edileceğine dair uyarılar gibi.

Emek cephesinden bakıldığında evde çalışma, hem salgın koşullarında sağlığı koruma hem de çalışma zamanında ve koşullarında bir nebze daha özerk olma olanağı yaratıyor. Ancak aynı zamanda mesai saatlerinin bulanıklaşması, sömürünün derinleşmesi, işyeri içi sosyal ilişkilerin yokluğunda yalnızlaşma gibi sonuçlar da doğuruyor. Bu koşullarda evde çalışma, hem sermaye hem de emek için yeni bir mücadele alanı açmaktadır.

Her ne kadar uzaktan çalışma yeni denetim mekanizmalarını gündeme getirmiş, çalışanların yemek- kahve gibi bazı haklarının askıya alınmasına neden olmuşsa da asıl önemli

nokta, bunun daha çok beyaz yakalı, çoğunlukla da daha eğitilmiş profesyonel meslek sahiplerinin bir ayrıcalığı haline gelmiş olmasıdır. Uzaktan çalışanların ortalama ücretlerinin daha yüksek, işgücü piyasasındaki pazarlık şanslarının daha fazla olduğu görülüyor. Asıl sorun özellikle hizmetler sektöründe işsiz kalanlar, sokak satıcıları vb. kent yoksullarının durumudur. Bunların bir sonraki aşamada kasiyer, kargo işçisi gibi şimdilik yüksek risk altında işlerine devam eden düşük ücretli diğer emekçilerle rekabet içine girme ve emeğin pazarlık gücünü daha da aşağı çekecek bir durumun ortaya çıkma tehlikesi vardır.

Ne Yapmalı?

- *Uzaktan çalışmaya ilişkin yönetmelik bir an önce çıkarılmalı ve muğlak konular netleştirilerek aşağıda kurallara net biçimde yer verilmelidir.*
- *Uzaktan çalışma sıkı kurallara tabi olmalı, bağımlı çalışanlar üzerinde sömürünün derinleşmesine olanak sağlayan pratiklere izin verilmemelidir.*
- *Uzaktan çalışma işçinin onayına tabi olmalıdır.*
- *Uzaktan çalışmanın işçiler üzerinde ilave yükler ve maliyetler getirdiği, çalışma sürelerini geç saatlere kadar taşıdığı açıktır. Bu nedenlerle uzaktan çalışma süreleri net olarak belirlenmeli, uzaktan çalışılan süreler işyerinde yapılan çalışmalara göre ek ödeme yapılmalıdır.*
- *Çalışanlara erişememe hakkı tanınmalıdır.*

2. Üretimin Yeniden Örgütlenmesi ve Emek Denetim Mekanizmaları

AKP'nin uluslararası sermaye için öngördüğü "Türkiye'yi üretim üssü" haline dönüştürme hedefi, salgın günlerinde fırsattan istifade yeniden gündeme girdi. MÜSİAD 7 yıl önce "Orta Ölçekli Sanayi Bölgeleri" olarak başladığı projeyi "İzole Üretim Üsleri" ne çevirdiğini kamuoyuyla paylaştı. MÜSİAD, 1000 ailenin ve yaklaşık 4 bin 500 kişinin yaşayabileceği şekilde tasarlanan izole üretim üssünü organize sanayi bölgesi (OSB) mantığıyla değil yaşam alanı mantığıyla kurduklarını belirtti. İlk üretim üssü Tekirdağ'da 15 Haziran'da açılacak. Çalışma kampının yeni bir kültürel alan olarak da inşa edilmiş olması, siyasal İslamcı sömürü düzeninin yeniden üretilmesine ve işçilerin örgütlenme olanaklarının ortadan kaldırılmasına hizmet edecek. Bu kentler aynı zamanda sanayi kapitalizmi sürecinde üretim bölgeleri, fabrikalar yanına kurulan işçi kentleri gibi sınıfı toplumsal yaşamdan da izole ederek toplumsal etkileşimi kesme hedeflidir.

Salgın dönemi emek denetim mekanizmalarının daha despotik bir hal almasına imkan verdi. Salgından da yararlanarak emek üzerinde denetimi artırmak, böylece salgından emek denetimi ve sömürsü için yeni "fırsatlar" yaratmak eğilimi arttı. Öte yandan salgının yaratacağı işsizlik, yoksulluk ve eşitsizlikler nedeniyle ortaya çıkacak toplumsal talepleri ve tepkileri bastırmanın bir yolu olarak da baskının hem siyasal hem de çalışma hayatında artacağını öngörebiliriz.

Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası'nın (MESS) işçilerin sosyal mesafe kurallarına uyup uymadıklarını tespit etmek gerekçesiyle geliştirdiği elektronik pranga ile işçilerin tüm

hareketleri ve süreleri denetlenebilecek. Bu uygulamanın salgın süresince kullanımı yanında sermaye salgın sonrasında da bu tür mekanizmaları kalıcılaştırma peşindedir. İşçilerin denetimini oldukça sıkılaştıracak bir emek süreci ve çalışma rejimi örgütlenmesi peşindedir. Salgına karşı benzer yazılımlar dünyanın her tarafında yaygınlaşıyor. Salgınla mücadele ile sınırlı olarak kullanılması mümkün olan bu yazılımlar sıkı kurallara bağlanmadığı sürece birer elektronik kelepçeye ve emek denetim mekanizmasına dönüşebilir.

İşçilere sosyal mesafeyi sağlamak için pranga takılması gibi vahim örnekler varsa da, asıl eğilim sosyal mesafe kuralı ve hijyenik uygulamaların birim işçilik maliyetini artırması ve üretkenliği düşürmesi olgusudur. İşçinin ücreti artmadan ortaya çıkan bu durum sürecin uzaması halinde işyerlerinin kapanması, işçiden ücret ve sosyal hak fedakarlığının istenmesi, ücretlerin geç- eksik ödenmesi gibi pratikleri gündeme getirebilir.

Evde çalışma pratikleri de yeni emek denetim mekanizmaları gerektiriyor. Covid-19 sürecinde evden ve uzaktan çalışmaların artmasıyla birlikte emek denetim mekanizmaları daha da artmaya başladı. Kimi işverenlerin evde çalışmayı kameralarla izlemesi bunun yeni bir örneğidir.

Ne Yapmalı?

- *İşçilerin işin yoğunlaştırılmasıyla daha fazla sömürülmesini amaçlayan, iş esnasında işçiyi sürekli gözetim altında tutan teknolojiler, işçinin ruhsal ve fiziksel sağlığı açısından bir tehdittir. İnsanı işyerinde makinenin bir parçasıymış gibi hareket etmeye zorlayan bu teknolojilerin, salgına karşı bir tedbir olmadığı, aksine sağlığa tehdit olduğu açıktır. Bu tip denetim mekanizmalarına izin verilmemelidir.*

- *Emekçiler için güvencesizliğin ve sömürünün bir kat daha arttırılması anlamına gelecek olan çalışma kampı niteliğindeki üretim üslerine kesinlikle itiraz edilmelidir.*

3. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği

Salgın sürecinde, işyerlerinde temel eğilim Covid-19 vakası çıkmasına rağmen üretimin/hizmetin çoğu zaman hiçbir ek önlem alınmaksızın sürdürülmesi olmuştur. İşyerlerinde Covid-19'a yakalanan işçi sayısı giderek artarken, bazı işyerlerinde ise pozitif vakalar gizlenmiş ya da bilinmesine rağmen hiçbir önlem almadan üretime devam edilmiştir.

Salgının ilk bir ayında iktidarın ve sermayenin üretimi sürdürme ısrarına karşın, Türkiye'nin çeşitli yerlerinden işçiler, alınmayan işçi sağlığı ve güvenliği önlemleri, işyerinde Covid-19 vakası görülmesine rağmen üretimin devam etmesi ve salgın sürecini bahane edilerek yapılan ihlal ve kuralsızlıklara karşı eylemler düzenlemiş, “çalışmaktan kaçınma hakkı”nı kullanarak üretimi durdurmuştur.

SGK bir genelgeyle Covid-19'un “iş kazası” olarak değerlendirilmemesini istedi. SGK'nın iş kazasının kanunda yapılan tanımını değiştirebilecek yetkisi yok. Covid-19'u kendi vücudumuz üretmediği sürece, bunu dışarıdan veya işyerinden alıyorsak, herkes evindeyken biz çalışıyor ve biz bu süreçte yakalanmışsak, risk de fazlaysa bu artık tartışılmaması gerekecek netlikte iş kazasıdır. Bu maddi gerçeklik genelgelerle değiştirilemez.

Covid-19'un iş kazası statüsünden çıkarılması hak sahiplerine bağlanacak gelirin düşmesi anlamına geliyor. Covid-19 nedeniyle ölüm olması halinde; ölüm sigortasıyla, iş kazası

meslek hastalıkları sigortasının hak sahiplerine aylık gelir bağlama prosedürleri farklıdır.

Bunun yanı sıra yasama döneminin son günlerinde hayata geçirilen mini istihdam paketi kapsamında Kamu kurumları ile 50'den az çalışanı olan ve az tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinin yükümlülükleri 1.7.2020 tarihinden 31.12.2023 tarihine ertelendi.

2012 yılında kabul edilen 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununu ile bu hüküm 8 yıl boyunca ertelenmiş ve en nihayetinde 3 yıl süre ile bir kez daha ertelenmek istenmektedir.

Türkiye'de yaklaşık 1,8 milyon işyeri 50'den az çalışana sahiptir. Bu kapsamda milyonlarca işçi iş sağlığı ve güvenliği hükümleri kapsamının dışında bırakılmış olacaktır.

Ne Yapmalı?

- *Yaşamak için işyerlerinin denetimi acildir.*
- *Sendikalar, işyerlerinde işçi sağlığı iş güvenliği kurullarını denetim ve yönlendirme mekanizmaları olarak daha etkin kullanılmasını sağlamalıdır.*
- *50'den az çalışanı olan iş yerlerinde iş sağlığı ve güvenliği hükümlerinin 2023'e ertelenmesi iptal edilmelidir.*
- *İş yerlerinde, İş sağlığı güvenliği uzmanı ve hekimi bulundurulması işverenlerin insafına bırakılamayacak kadar ciddi bir konudur. Bu durumda devletin işyerlerinde gerekli önlemleri alması ve İSİG uzmanı istihdamını kendi karşılaması anayasal bir zorunluluktur.*

4. Tarımda Çalışma

Mevsimlik tarım işçileri uzun yıllardır içinde buldukları yoksulluk, çaresizlik, iş kazaları, kötü çalışma ve yaşam koşullarıyla gündemdedir ve salgın karşısında riskin arttığı açıktır.

Türkiye’de 50’ye yakın ilin tarımsal üretimi özellikle hasat dönemlerinde il dışından gelen işgücü sayesinde sürdürülüyor. Mevsimlik gezici tarım işçileri için, sosyal güvence, ücret düzeyi, çalışma gün ve saatleri konusunda oldukça yetersiz yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Enformel bir şekilde emek arz ve talebinin karşılandığı, çocuk işgücünün çok yüksek olduğu bir yapıdır.

Birçok mevsimlik gezici tarım işçisinin konakladığı geçici çadır alanları yetersiz ve insana yakışır olmayan yaşam ve barınma koşulları ile işçilerin ve ailelerin sağlıkları için ciddi tehditler oluşturmaktadır. Salgınla bu süreç daha da büyük riskler içermektedir.

Sosyal mesafe kurallarının günlük olarak şehirlerde ve kırsal alanda topluca tarlaya götürülen işçilerin sağlık ve çalışma koşullarını nasıl etkileyeceği ve maliyetinin kim tarafından karşılanacağı halen belirsizliğini koruyor.

Ne Yapmalı?

- *İşçilerin güvenle seyahat etmelerini ve çalışmalarını sağlayacak önlemler acilen alınmalıdır.*
- *Tarım işçilerinin büyük çoğunluğunu İş Yasası kapsamı dışında tutan yasal düzenlemeler yenilenmelidir.*

II. SOSYAL POLİTİKALARA YÖNELİK ÖNERİLER

5. İş Kaybı ve İşsizlik

Covid-19'un ne düzeyde bir işsizlik yaratacağı, istihdamda ne kadar düşüş yaşanacağı gerek işçiler gerekse ülke açısından en önemli sorunlardan biridir. Talepteki düşüş ve Covid-19 nedeniyle alınan önlemlerle yüzbinlerce işyerinin üretimi durdu. Bu da işçiler açısından iş kaybı ve işsizlik demektir.

TÜİK Nisan 2020 İşgücü Araştırması sonuçlarını 10 Temmuz 2020'da açıkladı. Türkiye genelinde işsiz sayısı 2020 Nisan döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 427 bin kişi azalarak 3 milyon 775 bin kişi oldu. İşsizlik bir önceki yılın aynı ayına göre %0,2 oranında azalış ile 12,8 olarak hesaplandı. TÜİK'in dar tanımlı işsizlik oranı ve sayısı Covid-19'un yarattığı depremi yansıtmayacak kadar düşük açıklandı.

TÜİK'in işsizliği düşürmesi sadece teknik bir konudur. Gerçekle ilgisi yoktur. Bu nedenle TÜİK yöntemiyle istihdam ve iş kaybının gerçek boyutlarını anlamak mümkün değil. TÜİK yöntemiyle işsizlik hesaplarırken, son dört hafta içinde iş arayanları işsiz sayıyor. Dolayısıyla, TÜİK'in yöntemine göre, kısa çalışma ödeneği ve ücretsiz izin ödeneği alan işçiler iş aramadıkları için işsiz sayılmıyor. Öte yandan kısa çalışma ödeneği alamayan, kayıt dışı veya kendi hesabına çalışıp işsiz kalanların önemli bir bölümü ise Covid-19 nedeniyle iş arama eğiliminde olmadığından işgücü piyasası dışına çıktılar ve onlar da işsiz sayılmadı.

Geniş tanımlı işsizlik hesaplamasında standart işsizliğe ilave olarak Covid-19 nedeniyle istihdam başında olmayanları, iş aramayıp çalışmaya hazır olanları, mevsimlik çalışma

nedeniyle istihdamda olmayanları ve zamana bağlı eksik çalışanları da hesaba katmak gerekir. Nisan 2020 itibariyle resmi işsiz sayısı 3 milyon 775 bin iken, DİSK-AR tarafından hesaplanan geniş tanımlı işsiz sayısı ve iş gücü kaybı 17,7 milyona yükselmiş oldu.

Ne Yapmalı?

- *Herkese eğitim durumuna ve vasfına uygun, geçinebileceği bir ücretle, güvenceli iş olanağı sağlamak kamunun temel bir sorumluluğu olmalıdır.*
- *“Herkesin çalışması için, herkesin daha az çalışması” ilkesi doğrultusunda haftalık çalışma süresi gelir kaybı olmaksızın 35 saate, fazla mesailer için uygulanan yıllık 270 saat sınırı, 90 saate düşürülmelidir. Uluslararası çalışma normları doğrultusunda herkese en az bir ay ücretli yıllık izin hakkı tanınmalıdır.*
- *İstihdam artışlarında kamunun payı dikkate değerdir. Kamu istihdamının artırılması, kamuda eğreti ve güvencesiz çalışma biçimleri yerine, kadrolu ve güvenceli istihdam artışının sağlanması yaşamsal önemdedir. Kamu girişimciliği ve hizmetleri istihdam yaratacak şekilde yeniden ele alınmalı ve kamuda personel açığı derhal kapatılmalıdır.*
- *İş başında eğitim adı altında çırak, stajyer, kursiyerlerin ve bursiyerlerin ucuz işgücü deposu olarak kullanılması uygulamasına son verilmelidir.*
- *Güvencesiz çalışma biçimlerine son verilmeli, tüm taşeron işçilere kadro verilmelidir. Kamu taşeron işçileri kamu işçisi olarak kadroya alınmalıdır.*

- *İşsizlik Sigortası Fonu işsizler için kullanılmalı, yararlanmada herhangi bir koşul aranmamalıdır. Sermayeye teşvik uygulamalarına son verilmeli, kriz koşullarında uygulamaya sokulan kısa çalışma ödeneği, işçilere tam ücretleri olarak ödenmeli, yapılan ödemeler işverenlerden sonraki süreçte tahsil edilmeli, işçiler herhangi bir hak kaybı yaşamamalıdır.*
- *Sendikal hak ve özgürlüklerin kullanımı güvence altına alınmalı, sendikal barajlar kaldırılmalı, herkesin sendika hakkını özgürce kullanabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.*
- *Toplum yararına çalışma programları kapsamında çalıştırılanlar daimî işçi statüsüne geçirilmelidir.*
- *Kadın istihdamının artırılması ve işsizliğinin azaltılması için işgücü piyasalarındaki cinsiyetçi uygulamalara son verilmeli, ev içi bakım hizmetleri devletin gereken nitelikli, yaygın ve ücretsiz bakım hizmetlerini sağlamasıyla kadının üzerinden alınmalıdır.*
- *İş güvencesinin kapsamı genişletilmeli, işten çıkartmalar yasaklanmalıdır.*

6. Kıdem Tazminatı

İktidar, salgını fırsata çevirerek işçinin emekçinin son güvencesi olan kıdem tazminatı tartışmalarını tekrar gündeme getirmiştir.

Tamamlayıcı emeklilik sistemi ile iktidar kıdem tazminatını ikinci bir emeklilik sistemine dönüştürme çabası içerisinde.

Halihazırda uygulanan BES sistemi çalışanlara emeklilik döneminde ek gelir sağlamak için uygulanırken, kıdem tazminatı yine bu amaçla BES'e dönüştürülmeye çalıştırılmak istenmektedir. Kıdem tazminatı bu durumda amacından çıkartılmakta, bir nevi ikinci bir emeklilik sistemine dönüştürülmektedir.

Yeni istihdam kalkanı paketinde gündeme gelmesi olası olan 25 yaş altı ve 50 yaş üstü çalışanlarda belirli süreli iş sözleşmelerinin 2 yıl süre ile uzatılması tartışmaları kıdem hakkının farklı bir şekilde gasp edilmesine olanak sağlayacaktır.

Mevcut 4857 sayılı iş kanununa göre kıdem tazminatı, ihbar tazminatı ve iş güvencesi, yalnızca belirsiz süreli iş sözleşmeleriyle çalışan işçiler için geçerlidir. Bu durumda 25 yaş altı ve 50 yaş üstü çalışanların kıdem hakkı ve iş güvencesi ortadan kalkacaktır. İktidar belirli süreli iş sözleşmesini bu yaş grubu çalışanlar için gündeme getirerek yasayı arkadan dolaşmakta, kıdem tazminatı hakkını farklı hamlelerle ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

Ne Yapmalı?

- *Kıdem tazminatı ödemelerinde işçiler için hiçbir asgari şart aranmamalıdır.*
- *Kıdem tazminatına tüm çalışanların erişimi sağlanmalı, bu erişim önündeki tüm engeller kaldırılmalıdır.*
- *Kıdem tazminatı, bugün tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de çalışma yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır. Buna bağlı olarak ilgili yasalarda yapılacak değişikliklerle, kazanılmış haklara dokunulmadan, tüm işçilerin kıdem tazminatından yararlanması sağlanmalıdır.*

7. Gelir Kaybı, Yoksulluk, Gelir Dağılımı

Covid-19'un yarattığı devasa ekonomik ve sosyal tahribat her geçen gün daha belirgin hale geliyor. Bir yandan açıklanan istatistiki veriler öte yandan yapılan çeşitli saha araştırmaları salgının ciddi bir iş ve gelir kaybına yol açtığı ortaya koyuyor. Ancak öte yandan bu devasa gelir ve iş kaybı karşısında alınan önlemler son derece sınırlı kalmış durumda. Özellikle gelir kaybını gidermeye yönelik nakdi desteklerin çok zayıf kalması salgın sürecinin beraberinde ciddi bir yoksullaşma ve gelir eşitsizliğinde artış getireceğini gösteriyor.

İşsizlik Sigortası Fonu (İŞF), Covid-19 salgını sırasında en çok konuşulan konulardan biri oldu. Covid-19'un yarattığı sosyal ve ekonomik tahribata karşı en çok gündeme gelen araç İŞF oldu. Ödeneklere hak kazanabilmek için son 3 yılda 600 gün ve son 120 gün kesintisiz çalışmış olmak gerekiyor. Kısa çalışma ödeneğinden yararlanma için gereken 600 ve 120 gün koşulları Covid-19 süresince sırasıyla 450 ve 60 güne indirildi. Şubat ayında 119 bin olan işsizlik ödeneği başvuru sayısı m-Mart ayında yüzde 86 artışla 221 bine ulaştı.

Mini istihdam paketi ile İşsizlik Sigortası Fonu kaynaklarından işverenlere yeni teşvikler aktarılmasının önü açıldı. Paket, kısa çalışma ödeneği ve ücretsiz izin uygulamasına tabi tutulan işçilerin normal çalışma düzenine dönmesi durumunda işverenlere SGK prim desteği sunulmasına olanak tanıdı. Bu durum, İşverenlerin 13 milyar TL'yi bulan SGK primlerinin önümüzdeki 3 ay boyunca işçinin kendi parası olan İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanmasına imkan tanıdı.

AKP iktidarı döneminde yıllardır İşsizlik Sigortası Fonundan işverenlere yüksek miktarda teşvikler verildi. Verilen

teşvikler kamuoyuna istihdamı korumak ve arttırmak için destek olarak dile getirilse de verilen teşviklerin istihdamı arttırmadığı görülmektedir. Geçtiğimiz 18 yıl içinde işsiz kalanlara toplam 33,4 milyar TL ödeme yapan İŞKUR, sadece son üç yılda istihdamı artırmak için 63 milyar TL harcamasına rağmen, aynı dönemde istihdam artmak bir yana neredeyse 3 milyon azaldı. Pandemi krizi süresince işsizlerin derdine derman olmayan işsizlik sigorta fonu, mini istihdam paketi ile işverenlerin derdine ucuz kaynak desteği olarak derman oldu.

Kısa çalışma ödeneği 3,5 milyon, ücretsiz izin ödeneği 1,8 milyon varırken işsizlik ödeneği alanlar 717 bine ulaştı. Bu durum iş ve gelir kaybının esas olarak kısa çalışma ödeneğine yöneldiğini gösteriyor.

Mini istihdam paketiyle cumhurbaşkanına kısa çalışma ödeneğinin uzatma yetkisi yanında sektör ayrımı yapma yetkisi de verildi. Covid-19 nedeniyle kısa çalışma ödeneğinden yararlanmada sektörler arasındaki ayrımını hangi kıstaslara göre yapılacağı belirtilmemiş olduğu gibi her sektörü ekonomik olarak doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen bu süreçte ayrım yapılması, işyerleri ve çalışanlar arasında haksız uygulamaların ortaya çıkmasına neden olacaktır.

5,6 milyondan fazla sigortalı işçi ve işsiz, iş ve gelir kaybı nedeniyle İŞKUR ödeneklerinden yararlanmak için başvurdu. Bunun ne anlama geldiğini daha iyi anlamak için toplam sigortalı işçi sayısına oranlamak yerinde olacaktır. SGK'ye kayıtlı toplam 14 milyon 211 bin işçinin 5,6 milyonu İŞKUR ödeneklerine başvurdu. Diğer bir ifadeyle sigortalı işçilerin en az yüzde 39'u iş ve gelir kaybına uğradı. En az her 10

sigortalı işçiden dördü salgından doğrudan etkilendi. Üstelik bu sayıya kayıtlı olarak çalışan ancak yararlanma koşullarını yerine getiremediği için İŞKUR ödeneklerine başvuramayan sigortalı işçiler dahil değil. Bu sayıya kayıt dışı çalışıp işsiz kalan veya gelir kaybına uğrayan çalışanlar da dahil değil.

Yeni kabul edilen 7244 sayılı Covid-19'un ekonomik ve sosyal risklerine ilişkin yasa ile bu koşulları yerine getiremeyen işçiler için "ücretsiz izin ödeneği" uygulaması getirildi. Böylece işsizlik ve kısa çalışma ödeneğini hak edemeyen işçiye günde 39,2 ayda 1.168 TL net ödenek verilmeye başlandı.

Mini istihdam paketiyle cumhurbaşkanına verilen işten çıkarma yasağı ve işverenin işçiyi tamamen veya kısmen üç aylık süreyi geçmemek üzere ücretsiz izne çıkarabilmesine ilişkin süreleri altı aya kadar uzatma yetkisi, "her defasında en fazla üçer aylık sürelerle ve 30 Haziran 2021 tarihine kadar uzatma" yetkisine dönüştürüldü. Diğer bir deyişle ücretsiz izin uygulaması ve günlük 39 TL aylık 1.168 TL'lik nakdi ücret desteğinin 1 yıla kadar uzatılmasının önü açılmış oldu. İktidar, işverenlerin istediği zaman istedikleri kadar işçiyi 1 yıl boyunca ücretsiz izne gönderip aylık 1.168 TL'ye mahkûm edilmesinin önünü açarak, milyonlarca işçiyi ve ailesini açlığa terk etmiş oldu. Ücretsiz izin uygulaması ile iş kanununa göre iş güvencesi kapsamının dışına itilen işçilerin haklı fesih hakkı elinden alınarak, kıdem ve ihbar hakları da bir nevi ortadan kaldırılmış oldu.

Mini istihdam paketiyle cumhurbaşkanına kısa çalışma ödeneğinin uzatma yetkisi yanında sektör ayrımı yapma yetkisi de verildi. Covid-19 nedeniyle kısa çalışma ödeneğinden yararlanmada sektörler arasındaki ayrımını hangi kıstaslara göre yapılacağı belirtilmemiş olduğu gibi

her sektörü ekonomik olarak doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen bu süreçte ayırım yapılması, işyerleri ve çalışanlar arasında haksız uygulamaların ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Bu süreçte sosyal yardımlar ise gelişmiş bir şekilde sadece 5,5 milyon haneye bir defaya mahsus olmak üzere 1000'er TL nakdi destekle sınırlı kalmıştır.

Ekonomik İstikrar Kalkanı adı verilen bir ekonomik paket açıklanmıştı. Önce 100 milyar TL büyüklüğünde olduğu belirtilen paketin daha sonra 250 milyar TL'yi geçtiği hatta "çarpan etkisiyle" 600 Milyar TL'yi aştığı ilan edildi. Peki, bu 250 milyar TL civarındaki paketin ne kadarı doğrudan nakit desteği? Diğer bir ifadeye salgın nedeniyle devlet vatandaşın cebine ne kadar nakit para koydu?

İşsizlik sigorta fonundan ödenen 14,3 milyar TL'lik gelir desteği ve 6,1 milyar TL'lik sosyal yardımların toplam tutarı 20,4 milyar TL'ye tekabül etmektedir. Sosyal Koruma Kalkanı Paketinin 600 milyar TL'lik bütçesinde gelir desteği sadece 20,4 milyar TL ile sınırlı kalmıştır. Bu oran açıklanan ekonomik paketin yalnızca yüzde 3,4'lük kısmına denk gelmiştir.

Bilindiği gibi ülkemizde primsiz ödemelerle ilgili bir sigorta kolu yoktur. 2008'de sosyal güvenlik sistemi yeni baştan yapılandırılırken primsiz ödemelerin merkezileştirilmesinden son anda vazgeçilmiştir. Sosyal yardımlar merkezi bir sosyal sigorta sistemiyle değil, dağınık bir sosyal yardım sistemiyle ve genellikle vakıflar ve fonlar aracılığıyla yapılmaktadır. Kimin yardım alacağı nesnel kriterlere göre saptanmamaktadır.

Bu durum kendini Covid-19 salgını döneminde de çok net

biçimde ortaya koymaktadır. Kayıtsız çalışanlar ve yoksullar düzenli ve gelir desteğinden mahrum kalmakta, çeşitli nakdi ve aynı yardımlara muhtaç hale gelmektedir.

Ne Yapmalı?

- *İşsizlik Sigortası Fonu'nun amaç dışı kullanımına son verilmelidir. İşsizlik sigortası fonundan işverenlere 3 ay boyunca verilecek olan SGK prim desteği Anayasa'nın 60. Maddesi çerçevesinde sosyal güvenlik hakkını ihlal edici niteliktedir. İşsizlik Sigortası Fonu işsizlerin kolayca erişebileceği şekilde revize edilmeli ve fondan işverenlere yönelik teşviklere son verilmelidir.*
- *Hiçbir şarta ve kurala bağlı olmadan tüm işçiler bu süreçte kısa çalışma ödeneğinden yararlanabilmelidir. Kısa çalışma ödeneğinden yararlanma koşulu olan son 3 yıl 450 gün prim ve 60 gün kesintisiz hizmet şartına son verilmelidir.*
- *7244 sayılı yasayla ücretsiz izne çıkarılan tüm işçilere en az asgari ücret düzeyi olmak (2.325 TL) üzere, mevcut ücretleri de dikkate alınarak kısa çalışma ödeneğinde öngörülen düzeye kadar (4.381 TL'ye kadar) ödeme yapılmalıdır.*
- *Yoksul hanelere ve kayıt dışı çalışanlara yönelik aile sigortası uygulaması hayata geçirilmelidir. Aile Sigortasıyla birlikte ailelere asgari gelir desteği sağlanmalıdır.*
- *Salgın boyunca doğalgaz, elektrik, su ve internet ücretsiz sağlanmalıdır. Doğalgaz ve elektrikte dağıtım hizmetleri kamulaştırılmalıdır.*

- *Yılbaşında net 2 bin 324 TL olarak belirlenen asgari ücretin alım gücü, yılın yarısına gelmeden düşmüştür. Asgari Ücret Tespit Komisyonu 2020 yılı için ikinci kez toplanmalı, asgari ücret çalışanlar için tekrar belirlenmelidir. Ayrıca asgari ücretten vergi kesintisine son verilmelidir.*

8. Sağlık Sistemi

Türkiye de ilk Covid-19 vakası, Çin’de virüsün ortaya çıkışında yaklaşık 75 gün sonra görülmüş olmasına karşın Sağlık sistemi yeterince hazırlık yapamadan salgına yakalanmıştır. Başlangıçta yeterince test yapılamaması, bulaşı engelleyecek sokağa çıkma yasaklarının zamanında uygulanmaması, Evde Kal çağrılarına karşın büyük çoğunluğun işyerlerinde çalışmak zorunda kalması da enfeksiyonun yaygınlaşmasında önemli etken olmuştur.65 yaş üzerindeki yurttaşlarımızı eve hapsetmemize karşın ölümlerin yaklaşık yüzde 75’inin 65 yaş üzeri olması, ev halkının sokağa çıkmak zorunda kalan diğer bireylerinin taşıyıcı hale geldiklerini göstermiştir.

Salgın; toplumsal halk sağlığı sorunudur. Gelir dağılımındaki eşitsizlikler doğrudan sağlık sorunu olarak yansır. Çalışmak zorunda olduğu için evde kalamayanlar virüsle karşı karşıya kalır. Yeterince dengeli beslenemeyen, barınma ve ısınma sorunu yaşayanlar bağışıklık düzeyinin düşük olması nedeniyle hastalığın ölümcül semptomlarıyla karşı karşıya kalırlar. Sağlık bakanlığı tarafından yayınlanan ülke düzeyindeki hastalık dağılım haritasında, daha çok yoksul ve sosyokültürel düzeyi düşük kent ve semtlerde yoğunluk olması da bu durumun doğal sonucudur.

Bu sürecin başında özel sağlık kurumları test yapımı ve tedaviyi paralı yapmış, ancak kamuoyu baskısıyla daha sonra

Sağlık Uygulama Tebliği değiştirilerek kısmen de olsa özel sağlık kurumlarının ücret almasının önüne geçilmiştir.

Salgın sürecinin büyük oranda yükünü kamu sağlık kurumları (devlet hastaneleri, üniversite hastaneleri) çekmiştir. AKP döneminde 18 yıldır uygulanmak istenen Sağlıkta Dönüşüm Programıyla kamu hastanelerinin özel şirketlere dönüştürülmesi isteğinin, başta sağlık meslek örgütleri, sendikalar olmak üzere toplumsal muhalefetin sürdürdüğü mücadelesiyle engellenmesinin de bu durumda katkısı yadsınamaz.

Sağlık Emekçilerinin tüm ekipman yetersizliklerine, kendilerine verilen sözlerin yerine getirilmemesine ve yetersiz personel istihdamına karşın neredeyse insanüstü eforla çalışmaları da sürecin önemli belirleyenlerinden olmuştur.

Ücretsiz, nitelikli, erişilebilir bir sağlık hizmeti herkes için ayrımsız bir biçimde hayata geçirilmesi gereken temel bir haktır. Sağlık hizmetlerinin piyasanın acımasız koşullarına terk edilmesi, sadece hane halklarına ilave yükler getirmekle kalmamakta, halk sağlığı açısından da telafisi mümkün olmayan sonuçlara yol açmaktadır. Covid-19 sağlıkta ve diğer alanlardaki özelleştirmelerin yaratabileceği felaketi gözler önüne sermiştir. Siyasal iktidarın tüm iddialarına rağmen, pek çok kişi bu süreçte özel sağlık kurumlarına ödeme yapmak zorunda kalmış, bunun yanında verilen hizmetler sosyal sigorta sistemine ilave yük getirmiş, maske temini konusunda yaşanan kriz halk sağlığı açısından bir tehdit unsuru haline gelmiş, kontrolsüz ilaç kullanımı teşvik edilmiş, Bilgisayarlı Tomografi sistematik bir hal almıştır. Gelinek noktada halk sağlığı piyasanın insafına terk edilmiştir.

Ne Yapmalı?

- *Bütçeden sağlığa ayrılan pay artırılmalıdır.*
- *Yeterince sağlık emekçisi istihdamı ve sağlık emekçilerinin gereksinim duyduğu koruyucu ekipmanlar sağlanmalıdır.*
- *Özel sektöre kaynak aktarımına son verilmelidir.*
- *Sağlık hizmetinden faydalanmak için hiçbir koşul olmamalı, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olsun olmasın, sağlık sistemine başvuran herkes, ücretsiz ve eşit bir biçimde hizmetlerden faydalanmalı, sağlık sisteminin standartları geliştirilmelidir.*
- *Kamu özel ortaklığı modeliyle işletilen kara delik haline dönüşen Şehir hastanelerinden başlanmak üzere tamamı kamulaştırılmalıdır. Pandemi hastanesi olarak inşa edilen ve sağlık turizmine açılacak olan İstanbul sahra hastanesi halka hizmet sunmalıdır.*
- *Sağlıkta gericileşmeyle artan bilim dışı uygulamalara (aşı karşıtlığı, alternatif tıp vb.) son verilmelidir.*
- *Salgınla önemi anlaşılan koruyucu sağlık hizmetlerinin örgütlenmesinde piyasacı aile hekimliği modeli terk edilmelidir.*
- *Sağlık hizmetlerinin örgütlenmesinde; hastalığı oluşturan etmenler, gelir seviyesi, barınma, beslenme vb. gibi etkenler bütüncül yaklaşımla ele alınmalıdır. Bu nedenle nüfus temeline göre örgütlenmiş, ücretsiz, nitelikli koruyucu sağlık hizmeti modeli hayata geçirilmelidir.*

9. Bütçe ve Vergi

Salgın nedeniyle kamu idarelerinin bütçelerindeki ödeneklerin öngörülme yen hizmetlerin yerine getirilecek olması nedeniyle yetersiz kalacağı açıktır. Bu durumda mevcut yasa, ek bütçeye gidilmesini zorunlu kılmaktadır. Bütçeye yeni yük oluşturacak paketlerle ve torba yasalarıyla yetinerek bu yasal zorunluluktan kaçınmak mümkün değildir. Kamu idarelerine 2020 bütçesi bağlanırken verilen ödeneklerle öngörülme yen hizmetlerin yerine getirilmesi için ek ödeneğe olanak tanıyan ek bütçenin çıkarılması gerekiyor. Ek bütçenin çıkarılmaması durumunda öngörülme yen hizmetlerin karşılanması sonucu ödenek üstü harcama yapılması kaçınılmaz hale gelecektir. Yani siyasal iktidar TBMM'nin yetki verdiği ödeneğin ötesinde harcama yapmış olacaktır.

Giderlerin önceliği ilkesini hayata geçirmenin yolu ek bütçeden geçiyor. Ek bütçeyle hem ödenek üstü harcamanın önü kesilmiş oluyor hem de denk bağlanması mecburiyeti -ek ödenek karşılığı gelir gösterilmek kaydıyla getirilebiliyor- nedeniyle 2020 Bütçesi'nde öngörülen bütçe açığı korunmuş oluyor.

Ek ödenek karşılığı gelir gösterilirken, geçinmekte sıkıntı çeken ve salgın nedeniyle bu sıkıntısı daha da ağırlaşacak olan başta emekçiler olmak üzere geniş halk yığınlarına yeni bir vergi yükü getirmekten kesinlikle kaçınılmalıdır. Yaratılacak bütçe gelirinin vergi ayağı ağırlıklı olarak servet vergisine dayalı olmalıdır. Bunun için hedef grup olarak, özellikle son 20 yılda rant gelirleriyle palazlananlar belirlenmelidir. Servet vergisiyle birlikte vergi tarifesinin üst gelir dilimindekilerin daha yüksek vergi vermesini sağlayacak bir tarife düzenlemesine de gidilebilir. Ayrıca vergi dışı gelirlerde

-teşebbüs ve mülkiyet gelirleri, alınan bağışlar ve yardımlar ile özel gelirler, faizler, paylar ve cezalar, sermaye gelirleri ve alacaklardan tahsilat- ve Merkezi Yönetim Bütçesi'nin bir parçası olan özel bütçeli idareler ile düzenleyici ve denetleyici kurumların gelirlerinde artış sağlayıcı düzenlemeler de öngörülebilir. Örneğin “Milli Dayanışma Kampanyası” ile toplanacak bağış tutarı ek bütçede vergi dışı bir gelir kalemi olarak gösterilecektir. Böylece bu kaynağın ödenek olarak tahsis edilmesi bütçe prosedürünün teminatı altında olacaktır. Üstelik bu bağışların kullanım alanlarının da belirlenmesine yol açacaktır.

İhtiyaca göre olanaklar daha da genişletilebilir. Ek bütçe kanunuyla mevcut bütçe kanununda yapılacak bu tür değişikliklerle, gerekli sağlık harcamalarının ve salgın ortamında ihtiyaç sahibi sade yurttaşlara ve emekçilere dönük doğrudan ayni ve nakdi desteklerin yapılabilmesi mümkün hale gelecektir. Bu tür destekler gelir aktarımı ve bazı temel harcamaların (elektrik, su vb.) devlet tarafından üstlenilmesi şeklinde planlanmalıdır.

Ne Yapmalı?

- *Ek bütçe çıkarılmalıdır.*
- *Bütçe gelirinin vergi ayağı servet vergisine dayalı olmalıdır.*

10. Emegın Yeniden Üretimi ve Ev içi Emek

Salgın nedeniyle tüm hanelerde kadın-erkek arasında ev içi iş yükünün orantısız biçimde kadınların aleyhine arttığı açıktır. Evde artan iş yükü toplumsal cinsiyet rejimi nedeniyle kadınların omuzlarındadır. Kadınlar açısından salgının en yıpratıcı etkileri okulların kapatılması, evin dışından hizmet

alımının büyük ölçüde azalmasıdır. Ayrıca, uyulması gereken hijyen standartları, evde hastalanan ve bakıma muhtaç birisinin bulunma riskiyle birlikte ev içi iş yükünün dayanılmaz boyutlara yükselmesidir.

Ev içi iş yükündeki artışın yanı sıra, ev içinden ya da işyerlerinde ücretli çalışmaya devam eden kadınların toplam çalışma saatleri ise sürdürülemez boyutlara ulaştı. Salgın sürecinde iş ve gelir kaybıyla düşen hane geliri nedeniyle satın alınamayan mal ve hizmetleri telafi etmenin yükü de büyük oranda kadınların sorumluluğuna kaldı.

Salgında aile fertlerinin evde uzun süreli kalmasıyla açığa çıkan ve kadına yüklenen iş yükünün yanında kadına yönelik psikolojik ve fiziksel şiddette de artış olmuştur.

Ne Yapmalı?

- *Nitelikli çocuk bakım hizmetlerinin, yaşlı ve muhtaç insanlar bakım hizmetlerinin kamusal sorumluluk olarak üstlenilmesini sağlayacak yatırımlar planlanmalıdır.*
- *Kadına yönelik şiddete ve kadın cinayetlerine karşı önemli yasalardan olan 6284'ün kaldırılma girişimlerine son verilmeli, 6284'ün ve İstanbul Sözleşmesi'nin tam anlamıyla uygulanması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.*
- *Ev işlerinin toplumsallaşması için adımlar atılmalıdır.*

III. Emek Mücadelesini Yükseltmeye Yönelik Politika Önerileri

11. Örgütlülük ve Emeğin Temsiliyeti

Salgın günlerinde sendikalı çalışanlar, sendikalı işyerleri ile örgütsüz çalışanlar, örgütsüz işyerleri arasındaki önemli farklar öne çıktı. Sendikalı işyerlerinde kısmen tedbirler alınmış olsa da bunlar işçilerin ölümüne çalıştırılmasına engel oluşturabilecek nitelikte değildi. Hem üretim sahasında, hem de işçilerin topluca bulunmaları gereken servis araçlarında, yemekhanelerde, soyunma-giyinme alanlarında tedbirler sözde kaldı. Ya uygulanmadı, ya da yarım yamalak uygulandı. Sendikasız işyerleri ise her türlü denetim ve kontrol dışında işçilerin sağlığı tamamen riske atıldı.

Çalışılan işyerlerinde çalışma koşullarının ve sağlığı koruyucu tedbirler tümüyle sermayenin insafına bırakıldı. İşyerlerinde emeğin ve temsilcilerinin söz hakkının çok sınırlı kaldı. Emek için siyaset üretmesi beklenen Asgari Ücret Komisyonu, Yüksek Hakem Kurulu, Ekonomik ve Sosyal Konsey hiç gündeme gelmedi. Emeğin, kendine dair politikaların üretildiği kurum ve kuruluşlarda temsil edilmemektedir.

Ne Yapmalı?

- *Sendikal örgütlülüğün önündeki baraj sistemi kaldırılmalıdır.*
- *Özgür ve bağımsız toplu sözleşme hakkı tüm işçilere tanınmalıdır.*
- *Sendika temsilcilerinin de üyesi olduğu işçi sağlığı ve iş güvenliği kurulları işçilerin sağlığını koruyacak tedbirleri,*

yapılması gerekenleri karar altına alarak uygulanmasını ve denetimini sağlamalıdır.

- *İşçileri koruyan bireysel iş hukuku düzenlemeleri yapılmalıdır.*
- *Sendikasız İşyerlerinde, işçi konseyi ve/veya işyeri temsilciliği hayata geçirilmeli, konsey ve temsilcilikler aracılığıyla işyerlerinde denetimler sıklaştırılmalıdır.*

SOL
PARTİ

**Salgın
Günlerinde
Emek:
Ne Oluyor?
Ne Yapmalı?
Raporu**